Tropologice, hinc a Christo disce illud : « Annos virtutibus imple, » ut scilicet multa magnaque et heroica virtutum opera assidue edas, easque de virtute in virtutem, donec videas Deum Deorum in Sion. Christus enim tribus annis et tribus mensibus quibus prædicavit, tot tantaque dixit et fecit, ut nullis libris pro dignitate conscribi possint. Dic ergo tibi illud Zeuxis pictoris eximii : « Pingo æternitati, vivo æternitati. » Pingo vitæ sanctæ imaginem, imo ideam, quam in cœlo Deo et angelis ostendam, ut jugiter eorum oculos feriat, ut beati per omnem æternitatem illam mirentur et celebrent. Imitare ergo Christum, sequere orthodoxam ejus fidem et vitam. Veritas cana est, fides prisca est, quam Christus Petro, Petrus suis successoribus Pontificibus et

Romanæ Ecclesiæ fides commendatur.

Ecclesiæ Romanæ quasi depositum inviolate servandum tradidit. Fuge ergo omnem fidem novam et novitiam ; quam Novatores a se confictam obtrudunt; fides enim nova infida est, fallax et mendax est; non fides, sed perfidia est. Romanis scribens Paulus, cap. I, 8, hanc laudem, hoc decus assignat : « Fides vestra annuntiatur in universo mundo. » Romanam Ecclesiam S. Irenæus, S. Polycarpi indeque Joannis discipulus, lib. III, cap. III et IV, nuncupat « dives depositorium Ecclesiasticarum traditionum, eo quod Apostoli plenissime in eam contulerint omnia quæ sunt veritatis, ut omnis quicumque velit, sumat ex ea potum vitæ. » S. Cyprianus, *epist.* 45, eamdem vocat matricem Ecclesiarum. « Ad hanc enim Ecclesiam, ait Irenæus, propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos qui sunt ubique fideles; in qua semper ab his, qui præsunt, undique conservata est ea quæ ab Apostolis est traditio. » Tertullianus, libr. *De Præscript. contra hæreticos*, cap. XXXVI : « Habes Romam, inquit, unde nobis quoque auctoritas præsto est. Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt; ubi Petrus passioni Dominicæ adæquatur (crucifixus ut Christus), ubi Paulus Joannis (Baptistæ, qui gladio truncatus est) exitu coronatur, ubi Apostolus Joannes posteaquam in oleum igneum demersus, nil passus est, in insulam relegatur. » Hieronymus, præfat. in lib. II *Comment. in epist. ad Galat.* : « Vultis scire, ait, o Paula et Eustochium, quomodo Apostolus unamquamque provinciam suis proprietatibus denotarit? usque hodie eadem vel virtutum vestigia permanent, vel errorum. Romanæ plebis laudatur fides. Ubi aliquando tanto studio et frequentia ad ecclesias et ad martyrum sepulcra concurritur? ubi sic ad similitudinem cœlestis tonitrui Amen reboat, et vacua idolorum templa quatiuntur? non quod aliam habeant Romani fidem, nisi hanc quam omnes Christi Ecclesiæ, sed quod devotio in eis major sit et simplicitas ad credendum. »

Evangelium igitur fidemque Christi disce ab Ecclesia Romana, illamque vita et moribus exprime, atque in hoc ipso quotidie magnis virtutum passibus progredere et profice : ita Christum sequeris et consequeris in cœlesti gloria. Opus quod hic in momento operaris, in æternum manebit et te oblectabit; opus quod hic non operaris, in æternum tibi peribit, nec illud unquam recuperare poteris. Hoc a te ipse exiget in ultimo et decretorio mundi die, quando cum omnibus angelis judex sedebit judicabitque vivos et mortuos, ac te de fide vitaque Christiana sincere et severe examinabit, ut, si eam recto tramite sectatus fueris, te cœlo; sin autem, inferno adjudicet, idque in æternum. Jacis hic aleam de tua æternitate; vide ut secure jacias : jactus enim est irrevocabilis.

CREDE, STUDE, VIVE, PINGE

ÆTERNITATI.

O quam longa quam profunda, quam immensa, quam beata vel misera est sæculorum omnium domina, intermina et vivens semper ÆTERNITAS !

O fragilitas humana, exiguum est quidquid agis propter spem æternorum!

(Eusebius Emissenus, hom. *de S. Maximo.*)

INDEX
LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ
QUI IN HOC COMMENTARIORUM VOLUMINE EXPLICANTUR.

Prior numerus paginam, secundus columnam designat; si unicus tantum occurrat numerus, ad præcedentem referri indicio est.

EX GENESI.

Cap. I, *vers.* 1. In principio creavit Deus cœlum et terram, 295, 1.
II, 7. Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, et factus est homo in animam viventem, 632, 2.
IV, 1. Possedi hominem per Deum, 299, 1.
— 20. Pater habitantium in tentoriis, 450, 2.
XIX, 24. Pluit Dominus a Domino, 570, 2.
XXII, 15. Postquam adoraverimus, revertemur ad vos, 360, 1.
XLI, 52. Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ, 500, 2.
XLIX, 10. Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, 461, 1.
— 18. Salutare tuum exspectabo, Domine, 74, 2; 176, 2.

EX EXODO.

Cap. V, *vers.* 10. Non do vobis paleas, 249, 1.
VII, 1. Constitui te Deum Pharaonis, 480, 1.
XIII, 2. Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in filiis Israel, 70, 2; 71, 1.
XXI, 15. Qui percusserit patrem aut matrem, morte moriatur, 404, 2.
XXII, 28. Diis non maledices, 480, 1.

EX LEVITICO.

Cap. XX, *vers.* 10. Populus videbat voces, 637, 1.

EX NUMERIS.

Cap. XVIII, *vers.* 17. Adipes adolebis in suavissimum odorem Domini, 504, 2.
— 29. Omnia quæ offeretis ex decimis, et in donaria Domini separabitis, optima et electa erunt, 504, 2.
XXIV, 17. Orietur stella ex Jacob, et consurget virga de Israel, 49, 1.

EX DEUTERONOMIO.

Cap. XV, *vers.* 4. Mendicus non erit inter vos, 82, 1.
XXVII, 26. Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit, 429, 1.

EX LIBRO JOSUE.

Cap. VII, *vers.* 19. Da gloriam Deo, 463, 1.

EX LIBRO RUTH.

Cap. I, *vers.* 20. Ne me vocetis Noemi, id est pulchram, sed vocate me Mara, quia amaritudine valde replevit me Omnipotens, 118, 1.

EX LIBRO II REGUM.

Cap. I, *vers.* 4. Quod est verbum quod factum est, 66, 2.

EX LIBRO III REGUM.

Cap. XII, *vers.* 5. Quæ nobis pars in David, vel quæ hæreditas in filio Isai, 526, 1

EX LIBRO TOBIÆ.

Cap. XII, *vers.* 19. Videbar quidem vobiscum manducare et bibere : sed ego cibo invisibili et potu, qui ab hominibus videri non potest, utor, 282, 2.

EX LIBRO JUDITH.

Cap. VI, *vers.* 15. Respice ad nostram humilitatem, 36, 2

EX LIBRO ESTHER.

Cap. XV, *vers.* 2. Memorare dierum humilitatis tuæ, 36, 2

EX LIBRO JOB.

Cap. II, *vers.* 4. Pellem pro pelle dabit homo, 311, 2.
XXXIX, 1. Numquid parturientes cervas observasti, 583, 2.

EX LIBRO PSALMORUM.

Psalm. II, *vers.* 9. Reges eos in virga ferrea, 645, 2.
V, 13. Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos, 66, 1.
VIII, 2. Elevata est magnificentia tua super cœlos, 33, 1.
— 6. Minuisti eum paulo minus ab angelis, 480, 1.
XV, 5. Dominus pars hæreditatis meæ, 158, 2.
XIX, 4. Holocaustum tuum pingue fiat, 504, 2.
XXI, 13. Tauri pingues obsederunt me, 272, 2.
XXII, 1. Dominus regit me, 645, 1.
XXXV, 10. Quoniam apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen, 461, 2.
— 9. Torrente voluptatis tuæ potabis eos, 358, 2.
XXXVIII, 14. Remitte mihi ut refrigerer priusquam abeam, 103, 1.
XL, 10. Qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem, 528, 2; 531, 2.
XLIV, 3. Diffusa est gratia in labiis tuis, 87, 2.
LXV, 15. Holocausta medullata offeram tibi, 504, 2
LXVIII, 1. Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam : infixus sum in limo profundi, et non est substantia, 606, 1.
— 10. Zelus domus tuæ comedit me, 833, 2.
LXXXI, 1. Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dijudicat, 480, 1.
— 6. Ego dixi : Dii estis, et filii Excelsi omnes, 480, 1 et seq.
LXXXIV, 7. Deus tu conversus vivificabis nos, 263, 2.
CIX, 3. Ex utero ante luciferum genui te, 313, 2; 423, 2.
— 4. Tecum principium in die virtutis tuæ, 443, 1.
CXVIII, 18. Revela oculos meos, 74, 2.
— 96. Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis, 519, 2.
CXXXI, 11. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, 96, 1.

CXXXII, 1. Ecce quam bonum, et quam jucundum, habitare fratres in unum, 118, 1.

EX PROVERBIIS SALOMONIS.

Cap. V, *vers.* 16. Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas tuas divide, 426, 1.
VIII, 15. Per me reges regnant, 299, 1.
— 22. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio, 295, 1; 443, 1.
XXII, 11. Propter gratiam labiorum suorum amicum habebit regem, 87, 2.

EX ECCLESIASTE.

Cap. X, *vers.* 12. Verba oris sapientis, gratia, 87, 6.

EX CANTICO CANTICORUM.

Cap. II, *vers.* 4. Ordinavit in me charitatem, 132, 2.

EX LIBRO SAPIENTIÆ.

Cap. VI, *vers.* 8. Æqualiter est illi cura de omnibus, 186, 1.

EX ECCLESIASTICO.

Cap. XXIV, *vers.* 29. Qui bibent me, adhuc sitient, 358, 1.
XLVIII, 1. Et surrexit Elias propheta quasi ignis, et verbum ejus quasi facula ardebat, 182, 1.

EX ISAIA.

Cap. IV, *vers.* 2. In die illa erit germen Domini in magnificentia et gloria, 49, 1.
VI, 10. Excæca cor populi hujus, et aures ejus aggrava, ut videntes non videant, 516, 1.
XI, 10. In die illa radix Jesse, qui stat in signum populorum, etc., 76, 2.
XXIX, 1. Væ Ariel, Ariel, civitas quam expugnavit David, etc. Et circumvallabo Ariel, et erit tristis et mœrens, et erit mihi quasi Ariel, 254, 1.
XL, 3. Ego vox clamantis in deserto, 316, 1.
XLI, 18. Aperiam in supinis collibus flumina, et in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, et terram inviam in rivos aquarum, 426, 2.
XLIV, 3. Effundam enim aquas super sitientem, et fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, et benedictionem meam super stirpem tuam, 426, 2.
— 28. Qui dico Cyro, Pastor meus es, 645, 2.
LIII, 1. Domine quis credidit auditui nostro, et brachium Domini cui revelatum est? 515, 2.
— 7. Oblatus est quia ipse voluit, et non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se obmutescet, et non aperiet os suum, 317, 2.
— 8. Generationem ejus quis enarrabit, 493, 1.
LIV, 13. Universos filios doctos a Domino, 399, 2.
LVIII, 11. Et eris quasi hortus irriguus, et sicut fons aquarum, cujus non deficient aquæ, 426, 2.
LX, 15. Ponam te in superbiam sæculorum, 648, 2.
LXI, 1. Spiritus Domini super me, etc., ut consolarer omnes lugentes, 102, 2.
— 6. Fortitudinem Gentium comedetis, et in gloria eorum superbietis, 648, 2.
LXVI, 19. Et ponam in eis signum, 284, 1.

EX JEREMIA.

Cap. I, *vers.* 5. Antequam exires de vulva, sanctificavi te, 481, 1.
XI, 19. Et ego quasi agnus qui portatur ad victimam, 317, 2.
XIV, 8. Quare quasi colonus futurus es in terra, et quasi viator declinans ad manendum, 203, 2.
XVII, 1. Peccatum Juda scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino, 432, 2.
XVIII, 17. Sicut ventus urens dispergam eos coram inimico: dorsum, et non faciem, ostendam eis in die perditionis eorum, 433, 1.

EX THRENIS.

Cap. III, *vers.* 24. Pars mea Dominus, propterea exspectabo eum, 158, 2.

EX EZECHIELE.

Cap. I, *vers.* 12. Non revertebantur cum incedebant, sed unumquodque coram facie sua gradiebatur, 142, 2.
XXXIV, 23. Suscitabo super eas pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David: ipse pascet eas, et ipse erit eis in pastorem, etc. 472, 2.

EX JOELE.

Cap. II, *vers.* 28. Effundam spiritum meum super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri, etc., 426, 2.

EX AMOS.

Cap. V, *vers.* 13. Ideo prudens in tempore illo tacebit, 126, 1.

EX MICHÆA.

Cap. V, *vers.* 2. Egressus ejus a diebus æternitatis, 423, 2.

EX ZACHARIA.

Cap. III, *vers.* 8. Ecce ego adducam servum meum Orientem, 49, 1.
VI, 12. Ecce vir, Oriens nomen ejus, 49, 1.

EX MALACHIA.

Cap. III, *vers.* 1. Ecce ego mitto angelum meum, et præparabit viam ante faciem meam, 316, 1.
IV, 5. Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis, 316, 1.

EX NOVO TESTAMENTO.

EX S. MATTHÆO.

Cap. III, *vers.* 11. Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto et igni, 339, 1.
XVI, 17. Caro et sanguis non revelavit tibi, etc., 412, 1.
— 18. Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, 321, 1.
XIX, 12. Qui potest capere, capiat, 449, 1.
— 28. Vos qui secuti estis me, etc., sedebitis super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel, 149, 2.
XXVI, 18. Apud te facio Pascha, 249, 1.

EX S. MARCO.

Cap. VIII, *vers.* 31. Oportet Filium hominis, etc., et post tres dies resurgere, 82, 2.
XV, 25. Erat autem hora tertia, et crucifixerunt eum, 613, 2.
XVI, 12. Post hæc autem duobus ex illis ambulantibus ostensus est in alia effigie euntibus in villam, 274, 2.

EX S. LUCA.

Cap. I, *vers.* 37. Non erit impossibile apud Deum omne verbum, 66, 2.
II, 21. Postquam consummati sunt dies octo, 82, 2.
III, 23. Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, 54, 2.
IV, 22. Mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, 87, 2.
IX, 27. Sunt aliqui hic stantes qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei, 650, 2.
X, 36. Quis horum trium videtur tibi proximus? 150, 2.

XIII, 12. Mulier, dimissa es ab infirmitate, 103, 2.
XXII, 58. O homo, non sum, 168, 2.

EX S. JOANNE.

Cap. I, *vers.* 3. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, 290, 2.
— 14. Vidimus gloriam ejus gloriam quasi unigeniti, 290, 2.
— 20. Et confessus est, et non negavit, et confessus est, quia non sum ego Christus, 290, 2.
II, 11. Et crediderunt in eum discipuli ejus, 290, 2.
IV, 53. Credidit ipse, et domus ejus tota, 290, 2.
VI, 36. Sed dixi vobis, quia et vidistis me, et non creditis, 291, 2.
XI, 12. Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, et extersit pedes ejus capillis suis, 120, 2.
— 15. Gaudeo propter vos ut credatis, 290, 2.
— 18. Magister adest et vocat te, 291, 1.
XII, 19. Ecce totus mundus post ipsum abiit, 653, 1.
— 38. Non credebant in eum, ut sermo Isaiæ impleretur, 290, 1.
— 39. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, *ibid.*
— 50. Scio quia mandatum ejus vita æterna est, 593, 1.
XVI, 6. Domine, tu mihi lavas pedes, 290, 2.
XVII, 3. Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum, 352, 2.
XIX, 31. Erat enim magnus dies ille sabbati, 112, 1.
XX, 17. Noli me tangere, 290, 2.

EX ACTIBUS APOSTOLORUM.

Cap. III, *vers.* 6. Argentum et aurum non est mihi, 404, 2.
VIII, 16. Eunuchus Candacis, etc., venerat adorare in Jerusalem, 366, 1.

EX EPISTOLA AD ROMANOS.

Cap. I, *vers.* 9. Testis est mihi Deus, cui servio in spiritu meo, 361, 2.
IX, 3. Optabam ego ipse anathema esse a Christo, 647, 2.
— 13. Jacob dilexi, Esau autem odio habui, 200, 1.

EX EPIST. I AD CORINTHIOS.

Cap. I, *vers.* 9. Fidelis Deus per quem vocati estis, etc., 299, 1.
— 30 Qui factus est nobis justitia et sanctificatio et redemptio, 490, 1.
XV, 28. Tunc et Filius subjectus erit Patri, 84, *

EX EPIST. II AD CORINTHIOS.

Cap. III, *vers.* 6. Littera occidit, spiritus autem vivificat, 411, 2.
VII, 11. Quantam operatur in vobis sollicitudinem, sed defensionem, 573, 2.

EX EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

Cap. II, *vers.* 1. Reformabit corpus humilitatis nostræ, 36, 1; 176, 1.

EX EPIST. I AD TIMOTHEUM.

Cap. III, *vers.* 16. Et manifeste magnum est pietatis Sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, 58, 2.

EX EPIST. CATHOLICA S. JACOBI.

Cap. I, *vers.* 27. Religio munda apud Deum et Patrem, hæc est: Visitare pupillos, 87, 2.

EX EPIST. II S. PETRI.

Cap. III, *vers.* 3. Venient in novissimis diebus in deceptione illusores, juxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes: Ubi est promissio aut adventus ejus, 241, 1.

EX EPISTOLA I S. JOANNIS.

Cap. V, *vers.* 4. Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra, 593, 1.

EX APOCALYPSI S. JOANNIS.

Cap. III, *vers.* 14. Hæc dicit Amen, testis fidelis et verus, 338, 2.
X, 11. Oportet te iterum prophetare gentibus, et populis, et linguis, et regibus multis, 650, 1.
XXI, 6. Ego sum alpha et omega, 182, [illegible]